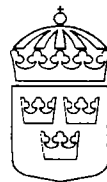

Justitiekammarens betänkande

1989/90:JuU24

Anslag till domstolsväsendet

1989/90
JuU24

ANDRA HUVUDTITELN

Domstolsväsendet

Inledning

Domstolsväsendet ingår i försöket med treåriga budgetramar. För domstolsväsendets del lades verksamhetens inriktning och medelstilldelningen fast förra året, och det beslutet omfattar alltså treårsperioden 1989/90—1991/92. Enligt principerna för försöket bör en omprövning av verksamheten eller medelstilldelningen under perioden ske endast om väsentliga förändringar i personalsituationen eller arbetsläget föranleder det.

Domstolsverket

Regeringsförslag

I proposition 1989/90:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1990/91 anvisa ett ramanslag på 56 222 000 kr. (punkt D 1, s. 71—72).

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

Allmänna domstolarna m.m.

Regeringens förslag

I proposition 1989/90:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1990/91 till Allmänna domstolarna m.m. anvisa ett ramanslag på 1 368 779 000 kr. (punkt D 2, s. 72—77).

Riksdagen bereds vidare tillfälle att ta del av vad justitieministern anfört i propositionen (s. 63—69) om notariemeriteringen.

1988/89:Ju804 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överföring av vissa göromål från domare till biträdespersonal.

1988/89:Ju808 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

36. att riksdagen hos regeringen begär en parlamentarisk utredning av domstolsväsendet.

1988/89:Ju813 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att utarbeta övergripande riktlinjer för det framtida rättsväsendet.

1989/90:Ju401 av Ewy Möller (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att de före den 1 juli 1983 gällande reglerna beträffande antalet nämndemän i tingsrätt och länsrätt skall återinföras.

1989/90:Ju403 av Ulla-Britt Åbark och Christina Pettersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändrade ersättningsregler för intresseledamöter i hyres- och arrendenämnderna.

1989/90:Ju405 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om notarie-meriteringens längd.

1989/90:Ju410 av Kent Lundgren och Krister Skånberg (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av säkerhetssal för Svea hovrätt.

1989/90:Ju413 av Ulf Melin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att beslutsgången vid hyresnämnd och bostadsdomstolen måste bli kortare.

1989/90:Ju703 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att snarast möjligt återinföra de regler som tidigare gällt för såväl antalet nämndemän som mandatperiodens längd.

1989/90:Ju716 av Ingbritt Irhammar och Rosa Östh (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lika ersättning till nämndemän.

1989/90:Ju803 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om domstolsväsendets situation.

1989/90:Ju809 av Britta Bjelle m.fl. (fp) vari yrkas

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag till överföring av enklare typer av mål och ärenden till domstolarnas kanslipersonal enligt vad i motionen anförts.

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av tekniska hjälpmedel inom domstolsväsendet.

1989/90:Ju822 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

7. att riksdagen till anslaget F 5 Vissa domstolskostnader för budgetåret 1990/91 anslår 10 000 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit eller således 188 021 000 kr. till att förbättra nämndemännens ersättningar,

8. att riksdagen till anslaget F 6 Diverse kostnader för rättsväsendet för budgetåret 1990/91 anslår 100 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit eller således 17 100 000 kr. för stöd till Nämndemannaföreningens informationsverksamhet,

9. att riksdagen till anslaget D 2 Allmänna domstolar m.m. för budgetåret 1990/91 anslår 1 500 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit eller således 1 370 279 000 kr. för nämndemännens fortbildning.

Utskottet

Arbetsläget m.m.

Beträffande målutvecklingen i de allmänna domstolarna under år 1989 kan nämnas följande.

I tingsrätterna har antalet inkomna tvistemål minskat något, och en obetydlig minskning föreligger också beträffande brottmålen. — Om man emellertid undantar notariemålen och endast ser till övriga brottmål föreligger en mindre ökning av antalet inkomna brottmål. — En viss minskning av avverkningstakten föreligger också. Det totala antalet balanserade mål har ökat med 6,5 %.

I hovrätterna har antalet inkomna mål ökat med 2,6 %. Detta innebär, jämfört med år 1988 då antalet inkomna mål ökade med 7,1 %, att ökningstakten avtagit. Också antalet avgjorda mål har ökat men inte tillräckligt för att svara mot målökningen. Antalet balanserade mål har ökat med i det närmaste 12 %.

I högsta domstolen har antalet inkomna mål minskat med nästan 9 %. Samtidigt har antalet avgjorda mål där prövningstillstånd meddelats ökat kraftigt — med nästan 16 % — och antalet balanserade mål har minskat med 28 %.

Utskottet kan alltså konstatera att måltillströmningen till de allmänna domstolarna avtagit något. Detta har emellertid inte medfört en minskning av balanserna utan dessa har tvärtom ökat, och arbetsläget är alltså ansträngt. Som justitieministern framhåller i propositionen (s. 75) finns förklaringen att söka i det förhållandet att brottmålen och tvistemålen generellt sett blivit svårare och mer tidskrävande att handlägga. I detta läge är det som framhålls i motionerna Ju804 och Ju809 angeläget att alla möjligheter till rationaliseringar tas till vara och att tekniska hjälpmedel som ADB-stöd utnyttjas inom domstolsväsendet.

I sammanhanget kan nämnas att datoriseringen av inskrivningsväsendet fortgår och beräknas vara avslutad omkring år 1995. Vidare har

de stora tingsrätterna tillgång till ADB-stöd vid handläggningen av lagsökningar och betalningsförelägganden, och s.k. kanslidatorsystem förekommer på flera håll. Modern textbehandling blir ett allt vanligare hjälpmedel bl.a. vid domsskrivningen, och domstolsverket räknar med att all personal som så önskar kommer att ha tillgång härtill inom en femårsperiod.

Utskottet kan inte finna annat än att behovet av tekniska hjälpmedel inom domstolsväsendet fortgående beaktas. En annan sak är att det tar lång tid att genomföra ett så omfattande projekt som t.ex. datoriseringen av inskrivningsväsendet. Också en mer allmän tillgång till textbehandling tar sin tid att införa — det är fråga om betydande investeringar, och det krävs att berörd personal tillägnar sig nya arbetsmetoder. Härför måste också utbildningsresurser tas i anspråk. Enligt vad utskottet inhämtat sker datoriseringen i den takt som är möjlig med hänsyn till sådana faktorer. Det finns därför inte anledning för riksdagen att göra något sådant uttalande om tekniska hjälpmedel som efterlyses i motion Ju809.

I motionerna Ju804 och Ju809 förordas en mer omfattande delegering till domstolsbiträden.

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen behandlat frågan om delegering till domstolsbiträden (se JuU 1987/88:9 och 29 jämte där gjorda hänvisningar) och då gjort uttalanden av innebörd att delegering kan vara en positiv rationaliseringsåtgärd som kan avlasta domarpersonalen mer eller mindre rutinbetonade arbetsuppgifter samtidigt som biträdespersonalen därigenom får mer ansvarsfyllda uppgifter. I dessa sammanhang har utskottet också understrukt att en förutsättning för delegering är att domstolarnas dömande och rättsvårdande verksamhet behålls på hittillsvarande kvalitativt höga nivå.

Utskottet, som alltjämt har samma grundinställning, vill här nämna att det pågår flera projekt med den inriktning mot en mer omfattande delegering till domstolsbiträden som efterlyses i motionerna. Inom ramen för en pågående försöksverksamhet vid Göteborgs tingsrätt får tingsrätten t.ex. delegera till domstolsbiträden att ta emot fullföljdsinläggor och pröva om talan fullföljts på föreskrivet sätt och inom rätt tid. Vidare får tingsrätten delegera att fatta beslut om rättshjäipsavgifter och ersättning för personundersökning och läkarundersökning (SFS 1989:851). När det gäller t.ex. domstolsärenden och ärenden vid inskrivningsmyndighet finns redan möjlighet att i stor utsträckning delegera beslut till biträden [se 18 a—c §§ tingsrättsinstruktionen (1979:572)]. De sistnämnda regeländringarna föregicks av försöksverksamhet.

Mot den angivna bakgrunden förutsätter utskottet att också erfarenheterna av den nu pågående försöksverksamheten kommer att tas till vara om den faller väl ut. Någon anledning för riksdagen att nu göra ett uttalande i saken finns inte. Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju804 och Ju809 i här behandlade delar.

I propositionen (s. 63–69) bereds riksdagen tillfälle att ta del av planerade förändringar av notariemeriteringen.

Till grund för ändringarna ligger en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria (Ds 1989:17) Notariemeriteringen och remissbehandlingen av promemorian.

Ändringarna innebär sammanfattningsvis att notariemeriteringens längd förkortas från nuvarande två år och sex månader till två år. Möjligheten till sex månaders utbytestjänstgöring behålls och en försöksverksamhet med en till ett år förlängd utbytestjänstgöring vid åklagarmyndighet inleds. Utbildningsmomentet i notariemeriteringen ges en mer framträdande roll, och justitieministern understryker att notarietjänstgöringen främst syftar till att ge notarien en allmän träning i rättslig analys och metodik och inte till att ge notarien kunskaper om de rättsliga reglerna på ett visst eller vissa områden. Ändringarna medför vissa ändringar i behörighetsreglerna för notarier i tingsrättsinstruktionen. Den nya ordningen planeras bli införd beträffande tjänstgöringens längd den 1 januari 1991 och i övrigt den 1 juli 1990.

Bakom ändringarna ligger överväganden om den förändring av domstolsarbetet som blivit ett resultat av den alltmer omfattande delegeringen av domargöromål till domstolsbiträden och om hur en överflyttning av den summariska processen till kronofogdemyndigheterna kommer att påverka domstolarnas arbetsbörda (se prop. 1989/90:85 som för närvarande behandlas av riksdagen). Justitieministern pekar vidare på att avhopp i slutet av notarietiden är vanliga och på att domarutbildningen föreslås förkortad (se prop. 1989/90:79, JuU25). Hon anser att det finns visst fog för argumentet att det bör råda en rimlig proportion mellan längden på notarietjänstgöringen och den mer omfattande domarutbildningen — den senare föreslås förkortad till i princip två år och sex månader.

I motion Ju405 framförs kritik mot den aviserade förkortningen av notarietjänstgöringens längd.

Utskottet vill till en början rent allmänt hänvisa till sina tidigare uttalanden i ämnet (se JuU 1983/84:23 s. 4 ff och där gjorda hänvisningar) och i linje härmed framhålla vikten av att utbildningsmomentet i notariemeriteringen kommer att ges en mer framträdande roll.

Utskottet kan för sin del instämma i de överväganden som justitieministern redovisat i propositionen, och utskottet vill understryka att en förkortning av notarietjänstgöringen framstår som i det närmaste nödvändig med hänsyn till de stora förändringar som domstolsarbetet genomgått under de senaste åren, särskilt beträffande delegering till domstolsbiträden. Ytterligare skäl för den tilltänkta förändringen innefattas i den nyordning som planeras beträffande den summariska processen. Det blir alltså knappast möjligt att i framtiden erbjuda notarierna meningsfulla och för utbildningen relevanta arbetsuppgifter under en så lång tid som två år och sex månader.

När det gäller genomförandet konstaterar utskottet att den summariska processen kommer att överföras till kronofogdemyndigheterna

tidigast den 1 januari 1992. Utskottet förutsätter att hänsyn härtill tas när övergångsbestämmelserna beträffande notariemeriteringen utformas.

Utskottet kan alltså ställa sig bakom de i propositionen redovisade förändringarna av notariemeriteringen, och utskottet avstyrker bifall till motion Ju405.

Nämndemannafrågor

Antalet nämndemän m.m.

I motionerna Ju401 och Ju703 förordas en återgång till tidigare gällande ordning med fem nämndemän i domför sammansättning.

Denna fråga har utskottet behandlat varje år sedan år 1983 då den nuvarande regeln med normalt tre nämndemän i domför sammansättning i tingsrätt infördes. Fem nämndemän erfordras dock i mål om ansvar för vissa grova brott (se 1988/89:JuU23 s. 33 ff och där gjorda hänvisningar). Så sent som i maj förra året avvisade utskottet således förslag om en återgång till en ordning med fem nämndemän i alla mål. Utskottet vidhåller alltså att den nuvarande ordningen är lämplig. I anslutning till vad som anförs i motion Ju401 om antalet nämndemän i länsrätt vill utskottet tillägga att det aldrig förekommit en ordning med fem nämndemän där (se prop. 1978/79:86, JuU27, rskr. 216). Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju401 och Ju703 i här behandlade delar.

I motion Ju703 förordas också en återgång till en ordning med sexåriga mandatperioder för nämndemän.

Mandatperiodens längd har nyligen ändrats från sex till tre år (se prop. 1987/88:138, JuU38, rskr. 360). Vid ärendets behandling i riksdagen anslöt sig utskottet till justitieministerns uppfattning att det är minst lika viktigt att nämndemannakåren är allsidigt sammansatt som att nämndemännen har lång erfarenhet av domstolsarbete och dömande verksamhet; dock att betydelsen av erfarenhet i sammanhanget inte fick underskattas. Utskottet pekade på att det är vanligt att nämndemän i betydande omfattning återväljs, ofta flera gånger, och att det inte fanns någon anledning att tro att den föreslagna ordningen skulle föranleda någon ändring härvidlag. Man kunde alltså utgå från att det även med treåriga mandatperioder skulle finnas nämndemän i rätten med lång erfarenhet av det dömande arbetet. Utskottet tillstyrkte bifall till regeringens förslag. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet prövade på nytt frågan om mandatperiodens längd i maj 1989 (1988/89:JuU23). Utskottet fann då ingen anledning till förnyade överväganden i frågan.

Domstolsverket har på regeringens uppdrag gjort en utvärdering av de nya reglerna. Av domstolsverkets rapport (DV Rapport 1989:2) Nämndemannakårens sammansättning framgår bl.a. att inte mindre än 82 % av de nuvarande nämndemännen tidigare haft nämndemannauppdrag.

De farhågor för bristande erfarenhet m.m. bland nämndemännen som kommer till uttryck i motion Ju703 vinner alltså inte något stöd, och utskottet avstyrker bifall till motion Ju703 även i denna del.

Ersättningen

I motion Ju822 begärs en ökning av anslaget för nämndemannaersättningar med 10 milj. kr. Motionärerna anser att ingen skall behöva göra en ekonomisk uppoffring när han fullgör nämndemannauppdraget.

I motion Ju716 förordas en ordning där alla nämndemän får lika ersättning, och motionärerna hänvisar till principen om lika lön för lika arbete.

Ersättning för nämndemannauppdraget utgår per tjänstgöringsdag med ett grundarvode på 300 kr. Om nämndemannen förlorar inkomst vid uppdragets fullgörande utgår tilläggsarvode med högst 350 kr.

Principen för nämndemannaersättningar fastställdes år 1985 (se JuU 1984/85:25 s. 8 ff) och frågan har sedan dess behandlats av utskottet flera gånger, senast förra året (se 1988/89:JuU14 s. 7). Utskottet fann då, liksom tidigare (se JuU 1985/86:23 s. 6 och JuU 1987/88:29 s. 5), att en allsidig rekrytering av nämndemän bättre främjas av ersättning för konstaterad inkomstförlust än av en lägre generell ersättning, lika för alla, vilket med hänsyn till de begränsade ekonomiska förutsättningarna skulle vara alternativet.

Utskottet intar alljämt samma ståndpunkt och avstyrker bifall till motion Ju716.

I motion Ju822 tas frågan om nivån på nämndemannaersättning upp. Motionärerna kritiserar särskilt det förhållandet att ersättningen i många fall inte täcker den inkomstförlust som uppstår vid uppdragets fullgörande och anför att ingen skall behöva göra en ekonomisk uppoffring för detta förtroendeuppdrag. Arvodet bör enligt motionärerna motsvara sjukförsäkringsersättningen + 10 %.

När det gäller ersättningsnivån kan utskottet först konstatera att ersättningen höjdes så sent som förra året. Utskottet är inte berett att nu förordas en ytterligare höjning. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att ersättningen för vissa förtroendeuppdrag har granskats i förtroendeuppdragsutredningens delbetänkande (Ds 1988:46) Pengar är inte allt men ... I betänkandet föreslås att det skall bli en kommunal skyldighet att ersätta de förtroendevaldas inkomstförluster fullt ut i *vanliga* inkomstlägen. Betänkandet har remissbehandlats, och en proposition kan förväntas under våren. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju822 i här behandlad del.

Utbildningsfrågor m.m.

I motion Ju822 framförs yrkanden om ökade anslag för information till och fortbildning av nämndemän.

Frågor om information till och utbildning av nämndemän behandlades av utskottet i november 1989. Utskottet underströk då i enlighet med tidigare ställningstaganden i sitt av riksdagen godkända betänkan-

de (1989/90:JuU5) att någon mer organiserad eller permanent verksamhet syftande till en egentlig juridisk utbildning för nämndemännen inte kunde anses lämplig med hänsyn till den ställning som lekmän som nämndemännen intar inom rättskipningen. Däremot har utskottet funnit behov av ökade informations- och utbildningsinsatser om de regler som styr rättegångsförfarandet och om regler rörande t.ex. sekretess och tystnadsplikt. Utskottet konstaterade vid frågans behandling i november att utbildningsinsatser inom detta område nyligen genomförts. Hösten 1988 anvisade riksdagen nämligen 5 milj. kr. på tilläggsanslag för en bred informationsinsats för att ge nämndemännen grundläggande kunskaper om verksamheten i domstolarna och andra grundkunskaper för att delta i rättskipningsarbetet. En särskild utbildningsdag har nu genomförts vid praktiskt taget alla tingsrätter, och resultatet betraktas av justitieministern (prop. s. 76) som mycket gott.

Medel för nämndemännens utbildnings- och informationsbehov anvisas över domstolsverkets budget. Vissa medel återstår också av 1988 års tilläggsanslag.

Flertalet nämndemän har som framgått helt nyligen fått en grundläggande utbildning. Enligt utskottets mening ankommer det i fortsättningen främst på domstolarna att sörja för det grundläggande utbildningsbehovet hos en nyvald nämndeman — så sker också i praktiken. Det bör också nämnas att domstolsverket har tagit fram ett informationsmaterial som riktar sig till nämndemän och som tingsrätterna kan använda. Härtill kommer att det finns ytterligare skriftligt material som riktar sig i första hand till allmänheten och som kan vara lämpliga i arbetet med att orientera en nyvald nämndeman om domstolsförfarandet m.m.

Utskottet, som finner anledning att ånyo fästa uppmärksamheten på att nämndemannauppdraget är ett *lekmannauppdrag*, anser att det finns goda möjligheter att inom givna ekonomiska ramar tillgodose nämndemännens utbildningsbehov liksom även att tillgodose behovet av information om ändringar i lagstiftningen m.m.

Utskottet kan vidare konstatera att Nämndemännens riksförbund är mycket aktivt när det gäller här aktuella frågor och att förbundet tilldelas medel härför över domstolsverkets anslag.

Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av här behandlade yrkanden i motion Ju822 torde inte vara erforderlig, och utskottet avstyrker bifall till dem.

Säkerhetssal i Svea hovrätt

I motion Ju410 pekas på behovet av en s.k. säkerhetssal i Svea hovrätt.

För närvarande finns en säkerhetssal i Stockholmsområdet. Denna ligger i Stockholms tingsrätt. Den uppfyller inte till fullo de säkerhetskrav som bör ställas och betraktas därför som ett provisorium. Byggnadsstyrelsen har av regeringen fått i uppdrag att projektera en ny säkerhetssal, även den belägen i Stockholms tingsrätt. Byggstarten är

beräknad till budgetåret 1993/94. Den planerade säkerhetssalen avses enligt regeringskansliet täcka behovet inom Storstockholms- och Uppsalaområdet.

Utskottet konstaterar att frågan om en säkerhetssal som uppfyller högt ställda säkerhetskrav redan är aktualiserad. När det gäller lokaliseringen av säkerhetssalen saknar utskottet anledning att göra en annan bedömning än den som kommit till uttryck i det nyss redovisade regeringsbeslutet. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju410.

Arvodet till vissa ledamöter i hyresnämnd m.m.

I motion Ju403 förslås ändrade regler för ersättning till intresseledamöter i hyres- och arrendenämnderna. Motionärerna anser att den nuvarande ersättningen om 460 kr. per dag inte är i nivå med förlorad arbetsförtjänst.

Hyresnämnd och arrendenämnd består av en lagfaren domare och ytterligare två ledamöter — intresseledamöter. De sistnämnda skall vara väl förtrogna med t.ex. förvaltning av hyresfastighet resp. med bostadshyresgästers förhållanden. Intresseledamöterna utses efter förslag från sådana riksorganisationer som kan anses väl företräda de intressegrupper som berörs av rättskipningen på de aktuella områdena (se Expertmedverkan och specialisering, SOU 1987:13 s. 166 ff).

Ersättningen till bl.a. intresseledamöter regleras i förordningen (1982:814) om ersättning till nämndemän och vissa andra uppdragstagare inom domstolsväsendet m.m. Ersättning utgår efter i princip två olika system. Till t.ex. nämndemän utgår ersättning som framgått ovan med grundarvode och tilläggsbelopp varvid tilläggsbelopp utgår endast om nämndemannen gjort inkomstförlust vid uppdragets fullgörande. I andra fall kan en uppdragstagare erhålla ett bestämt arvode för varje tjänstgöringsdag, ibland kombinerat med ett särskilt arvode för förberedelsearbete.

Utskottet anser för sin del att arvoderingsystemet är utformat på ett sådant sätt att en god rekrytering till uppdragen inom domstolsväsendet främjas. Utskottet utgår från att dessa frågor kontinuerligt bevakas i regeringskansliet och anser att någon åtgärd från riksdagens sida inte är erforderlig. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju403.

I motion Ju413 krävs åtgärder för att beslutsgången vid hyresnämnd och bostadsdomstol skall bli kortare.

Omloppstiden i hyresmål är för närvarande i hyresnämnd drygt tre månader och i bostadsdomstolen omkring sex månader.

Det åligger hyresnämnd att behandla ärendena skyndsamt. I bostadsdomstolen finns regler om förtursbehandling av särskilt brådskande mål.

Den redovisade handläggningstiden är genomsnittlig, och såväl kortare som längre handläggningstider kan alltså förkomma beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Utskottets uppfattning är att den genomsnittliga handläggningstiden är acceptabel. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motion Ju413 är alltså inte erforderlig.

Regeringen föreslår ett ramanslag till de allmänna domstolarna på 1 368 779 000 kr.

I motionerna Ju808 och Ju813 begärs att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för att se över domstolsväsendets organisation m.m., och i motion Ju803 uttrycks farhågor för domstolsväsendets situation i framtiden.

Inom domstolsväsendet pågår ett omfattande utvecklings- och förnyelsearbete, och regeringen har nyligen tillkallat en parlamentarisk kommitté med uppgift att se över domstolarnas uppgifter, arbetssätt och organisation — domstolutredningen (Ju 1989:56). Härigenom torde syftet med motionerna Ju808, Ju813 och Ju803 vara tillgodosett, och utskottet avstyrker bifall till dem.

När det sedan gäller medelsberäkningen gör utskottet följande överväganden.

Som framgår av budgetpropositionen har regeringen på grund av det besvärliga arbetsläget i framför allt hovrätterna och de större tingsrätterna beslutat att för innevarande budgetår medge täckning av merutgifter med 8 milj. kr. Beloppet avser utgifter under den senare hälften av budgetåret. Utskottet konstaterar att regeringens förslag om anslagsökning med 16 milj. kr. innebär att denna resursökning kan behållas också nästa budgetår. Satsningen möjliggör också fortsatt höga investeringar i utbildning och i ADB-utrustning.

Utskottet vill för sin del liksom tidigare år understryka att domstolarna själva knappast har någon möjlighet att påverka verksamhetens omfattning och att resursbehovet huvudsakligen avgörs av måltillströmningen och målstrukturen. I detta sammanhang vill utskottet ge uttryck för sin positiva inställning till det övergripande utredningsarbete som regeringen beslutat om angående domstolarnas uppgifter och organisation m.m. Olika åtgärder har också vidtagits för att förbättra rekryteringsläget och för att öka möjligheterna att behålla domstolsväsendets kvalificerade personal. Utskottet tänker här på satsningen på utbildning och ADB-stöd men också t.ex. på den ovannämnda försöksverksamheten med utökad delegering till domstolsbiträden och på förslaget om en ny domarutbildning m.m. som utskottet har tagit ställning till i ett annat ärende i dag (se prop. 1989/90:79, JuU25). En omständighet av betydelse i sammanhanget är det förbättrade löneläge för domarkåren som blivit ett resultat av den nyss avslutade lönerörelsen.

Sammantaget anser utskottet att den oro som utskottet förra året gav uttryck för när det gällde resurserna till de allmänna domstolarna inte längre gör sig gällande med fullt samma styrka. Detta är i någon mån ett resultat av förändrade ekonomiska och praktiska förutsättningar. Än större vikt härvidlag vill utskottet dock tillmäta det pågående förändringsarbetet inom domstolsväsendet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

Regeringens förslag

I proposition 1989/90:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1990/91 till Allmänna förvaltningsdomstolarna anvisa ett ramanslag på 416 324 000 kr. (punkt D 3, s. 77–80).

Motion

1989/90:Ju714 av Ingbritt Irhammar och Kersti Johansson (c) var yrkas att riksdagen hos regeringen begär att förslag framläggs om snabbare handläggning och beslut vid skattskyldigs besvär över taxering.

Utskottet

Arbetsläget m.m.

Beträffande målutvecklingen i de allmänna förvaltningsdomstolarna under år 1989 kan nämnas följande.

Antalet till länsrätterna inkomna skattemål visar en mindre ökning under år 1989. Samtidigt bör anmärkas att en omläggning av besvärserordningen, som påverkar statistiken, gjordes år 1988. Jämfört med år 1987 kan en minskning av skattemålen med knappt 10 % noteras. Bortfallet beror, som anförs i propositionen, huvudsakligen på att förenklingar i skattelagstiftningen medfört att många enkla mål fallit bort. De mål som är kvar är alltså genomsnittligt sett svårare och mer tidskrävande än tidigare. Avverkningstakten har också gått ned. Trots dessa förhållanden har omloppstiden ändå minskat något och uppgår nu till 20 månader.

Körkortsmålen fortsätter att öka i antal och ökningstakten har tilltagit något. Under år 1989 ökade körkortsmålen med 10,5 % medan det år 1988 rörde sig om en ökning med 9 %. Också avverkningstakten har ökat men inte lika mycket. Antalet balanserade mål har ökat med 18 %.

Också antalet övriga mål, huvudsakligen mål enligt sociallagstiftningen, har ökat något medan avverkningstakten sjunkit. Antalet balanserade mål har ökat med nästan 10 %.

Sammantaget är antalet balanserade mål i länsrätterna i stort sett oförändrat.

I kammarrätterna har antalet inkomna mål minskat med nästan 8 %. En viss minskning av antalet avgjorda mål kan också noteras. Sammantaget minskade målbalansen med drygt 6 % men de balanserade målen har blivit äldre; detta gäller särskilt kammarrätten i Jönköping.

I regeringsrätten minskade såväl antalet inkomna som antalet avgjorda mål. Totalt sett är balansen i stort sett oförändrad.

Utskottet finner för sin del att arbetsläget vid förvaltningsdomstolarna alltjämt ger anledning till oro. Visserligen är målbalansen i länsrätterna på det stora hela oförändrad jämfört med föregående år men målens sammansättning är äldre och mer komplicerad. Utskottet tänker här särskilt på att antalet förtursmål, dvs. mål som enligt författningsföreskrift skall behandlas skyndsamt eller inom viss tid, ökar och på att skattemålen blir allt svårare. I kammarrätterna har målbalansens sammansättning trots en minskad måltillströmning ytterligare försämrats. Detta har föranlett regeringen att tillfälligt inrätta en extra avdelning vid kammarrätten i Jönköping, där situationen är särskilt bekymmersam.

Utskottet måste vidare konstatera att omloppstiden i skattemål i länsrätterna är i stort sett oförändrad, något som knappast kan betecknas som tillfredsställande med hänsyn till det av riksdagen fastslagna målet att omloppstiden inte bör överstiga tolv månader. Utskottet vill i sammanhanget notera att arbetsplaneringen vid länsrätterna försväras av att en så stor del av målen är förtursmål.

Utskottet anser emellertid inte, till skillnad från vad som anförs i motion Ju714, att det bör föreskrivas en tidsfrist inom vilken taxeringsbesvär normalt bör vara avgjorda. En sådan ordning skulle ytterligare försvåra ett ändamålsenligt utnyttjande av domstolarnas resurser. Utskottet avstyrker bifall till motionen.

Med hänsyn till de långa handläggningstiderna vill utskottet tillägga att det kan finnas anledning för domstolarna att i större utsträckning än hittills överväga om det inte kan vara aktuellt att avgöra ett skattemål trots att yttrande inte inkommit från den skattskyldiges motpart (jfr 10 § förvaltningsprocesslagen).

Utskottet vill i detta sammanhang anmärka att i regeringens nyligen framlagda proposition om ny taxeringslag m.m. (prop. 1989/90:74) föreslås omfattande förändringar i taxeringsförfarandet som beräknas leda till en kraftig minskning av antalet skattemål. De nya reglerna skall tillämpas första gången vid 1991 års taxering, och de påverkar alltså inte arbetsläget i domstolarna nu. På några års sikt bör emellertid antalet skattemål minska. Utskottet noterar att möjligheterna att beräkna de besparingar som reformen kan leda till för länsrätterna och kammarrätterna präglas av stor osäkerhet (prop. s. 386). Som redan framgått påverkas arbetssituationen av flera olika omständigheter. För-siktighet är därför tillrådlig när det i budgetregleringen gäller att pröva möjligheterna att ta ut framtida besparingar ur reformen.

Den allmänna fastighetstaxeringen av småhus som genomförs under år 1990 beräknas medföra ett stort antal mål i länsrätterna. Detta kommer att ställa ytterligare anspråk på domstolarnas resurser.

Sammantaget innebär det anförda, som justitieministern anför (s. 79), att man kan räkna med att arbetsläget för länsrätterna — med reservation för fastighetstaxeringen — kommer att vara i stort sett oförändrat under de närmaste två åren.

Regeringen föreslår ett förslagsanslag på drygt 416 milj. kr. till de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslaget innebär att den under innevarande budgetår inledda satsningen på ADB och utbildning fortsätter. Vidare sker en temporär förstärkning av anslaget med 3 milj. kr. på grund av den förestående fastighetstaxeringen.

Utskottet, som hänvisar till vad som ovan anförts om utvecklingsarbetet inom domstolsväsendet, godtar regeringens förslag till medelsanvisning.

Försäkringsdomstolarna

Regeringens förslag

I proposition 1989/90:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1990/91 till Försäkringsdomstolarna anvisa ett ramanslag på 67 330 000 kr. (punkt D 4, s. 80–82).

Regeringen har vidare föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för en samordning av försäkringsrätterna med vissa kammarrätter som justitieministern angett i propositionen (s. 55–63).

Motioner

1988/89:Ju412 av Ulla Orring m.fl. (fp, m, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om domstolarna i övre Norrland och behovet av kammarrätt i Umeå.

1989/90:Ju402 av Gunilla André m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå förslaget om samordning av försäkringsrätterna med vissa kammarrätter.

1989/90:Ju404 av Britta Bjelle m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om försäkringsrätternas organisation,

2. att riksdagen hos regeringen begär att domstolsutredningen får i uppdrag att utreda denna fråga.

1989/90:Ju409 av Ulla Orring m.fl. (fp, m, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en kammarrätt i Umeå för övre Norrland.

1989/90:Ju411 av Rolf Dahlberg m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen — med avslag på regeringens förslag — hos regeringen begär förslag om att socialförsäkringsmålen fr.o.m. den 1 juli 1991 tillförs länsrätterna med fullföljd till kammarrätterna och tills vidare försäkringsöverdomstolen,

2. att, för det fall ovanstående yrkande (1) inte vinner bifall, riksdagen — med avslag på regeringens förslag — beslutar att frågan om

integration av försäkringsdomstolarna i de allmänna förvaltningsdomstolarna skall överlämnas till utredningen som skall se över domstolarnas uppgifter m.m. för fortsatt övervägande.

Utskottet

Arbetsläget

I försäkringsrätterna har antalet inkomna mål under år 1989 ökat med drygt 21 %. En viss ökning har skett också beträffande antalet avgjorda mål. Balansen har ökat med 17 %. I förhållande till år 1987 har antalet inkomna mål ökat med sammanlagt 85 %.

I försäkringsöverdomstolen har antalet inkomna mål i förhållande till år 1988 ökat med 26 % medan antalet avgjorda mål är i stort sett oförändrat. Resultatet är en balansökning om drygt 15 %.

En viktig anledning till målökningen i försäkringsrätterna torde, som utskottet konstaterade redan förra året, vara att socialförsäkringsnämnderna sedan den 1 januari 1988 inte skall ompröva sina egna beslut innan de översänds till försäkringsrätten (se prop. 1985/86:73, SfU12, rskr. 142). Regeringen har nu som framgår av propositionen (s. 82) gett riksförsäkringsverket och domstolsverket i uppdrag att utvärdera bl.a. denna regel och lägga fram de förslag till författningsändringar som anses påkallade. Uppdraget har nyligen redovisats och överväganden pågår nu i regeringskansliet.

Den genomsnittliga handläggningstiden i de tre försäkringsrätterna varierar mellan 13 och 20 månader. Handläggningstiden är längst vid försäkringsrätten för Norra Sverige, och domstolsverket anser att det bör övervägas att flytta 1 000 mål därifrån till försäkringsrätten för Södra Sverige.

På grund av arbetsläget har regeringen beslutat inrätta dels en ny tjänst som domare i försäkringsöverdomstolen, dels en extra avdelning vid försäkringsrätten för Mellansverige under tiden den 1 januari—den 30 juni 1990.

Försäkringsrätternas organisation

Försäkringsrätternas organisation m.m. regleras i lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar.

Försäkringsöverdomstolen är högsta försäkringsdomstol i mål som fullföljs dit från försäkringsrätt eller från arbetsmarknadsstyrelsen eller som arbetsmarknadsstyrelsen underställer försäkringsöverdomstolens prövning.

Försäkringsöverdomstolen prövar mål där prövningstillstånd beviljats. Prövningstillstånd kommer i fråga om det är av vikt för rättstillämpningen att talan prövas av försäkringsöverdomstolen (prejudikatsdispens) eller om det finns anledning att ändra det slut som försäkringsrätten kommit till (ändringsdispens). Regleringen finns i 35 §—37 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Försäkringsrätt är domstol närmast under försäkringsöverdomstolen i mål som fullföljs dit från allmän försäkringskassa eller från riksförsäkringsverket. Det finns tre försäkringsrätter för resp. norra Sverige, Mellansverige och södra Sverige.

Försäkringsrätternas organisation har varit föremål för överväganden sedan år 1988 (se prop. 1987/88:100 bilaga 4 s. 79). Bakgrunden var att det fanns betydande svårigheter bl.a. att rekrytera och behålla domare och föredragande. Domstolsverket fick i uppdrag att analysera förutsättningarna för att på sikt samordna försäkringsrätterna med de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Frågan om försäkringsrätternas organisation har också varit föremål för behandling i utskottet med anledning av en motion i ämnet. Utskottet uttalade då (JuU 1987/88:29 s. 14) att domstolsverket borde överväga inte endast försäkringsrätternas utan även försäkringsöverdomstolens ställning.

Domstolsverket har redovisat sitt uppdrag i rapporten (DV Rapport 1988:5) Försäkringsdomstolar och allmänna förvaltningsdomstolar.

Frågan om försäkringsrätternas ställning har också behandlats i justitiedepartementets promemoria (Ds 1989:2) Domstolarna i framtiden — en idéskiss.

Under ärendets beredning i riksdagen har representanter för kammarrätterna och försäkringsrätterna beretts tillfälle att till utskottet framföra synpunkter i organisationsfrågan m.m.

Domstolsverkets förslag innebar att socialförsäkringsmålen under en övergångsperiod skulle avgöras i fem länsrätter i särskild sammansättning och överprövas av försäkringsöverdomstolen med bibehållande av möjligheten till ändringsdispens. På sikt — vid mitten av 1990-talet — skulle försäkringsöverdomstolen ersättas av kammarrätterna och regeringsrätten, och instansordningen i socialförsäkringsmålen skulle sålunda bli densamma som i flertalet förvaltningsmål. Förslaget innebar att möjligheten till ändringsdispens skulle upphöra när regeringsrätten blev högsta instans.

Förslaget i idéskissen innebär att socialförsäkringsmålen skall föras över till kammarrätterna och där, åtminstone till en början, avgöras på specialavdelning. Något förslag om ändrad ställning för försäkringsöverdomstolen har inte lagts fram.

Remissbehandlingen av rapporten och idéskissen har skett gemensamt.

Sammanfattningsvis innebär remissinstansernas ställningstaganden att flertalet är positiva till en integrering mellan de allmänna förvaltningsdomstolarna och försäkringsrätterna. Däremot föreligger oenighet när det gäller på vilket sätt en sådan integrering bör ske; nämligen om försäkringsrätterna skall integreras med kammarrätterna eller med länsrätterna. Remissinstansernas ställningstagande i denna del synes åtminstone delvis ha samband med deras syn på försäkringsöverdomstolens fortsatta verksamhet. De remissinstanser som förordar att försäkringsöverdomstolens uppgifter tas över av regeringsrätten synes som

regel också förorda att försäkringsrätterna integreras med länsrätterna medan de remissinstanser som utgått från att försäkringsöverdomstolen skall vara kvar förordar en integrering med kammarrätterna.

I sina överväganden (s. 60—63) stannar justitieministern för en lösning som innebär att försäkringsrätterna integreras med kammarrätterna och att försäkringsöverdomstolen i vart fall tills vidare behålls som högsta instans inom socialförsäkringsområdet. Någon förändring av försäkringsöverdomstolens uppgifter föreslås inte. Den nya ordningen beräknas träda i kraft den 1 juli 1991.

I motion Ju412 förordas att försäkringsrätterna integreras med kammarrätterna, vilket i sin tur enligt motionärerna bör medföra att en ny kammarrätt för övre Norrland tillskapas; ett krav som också framförs i motion Ju409. I motion Ju411 däremot förordas en integrering med länsrätterna eller, i andra hand, som även begärs i motion Ju404, att frågan om försäkringsrätternas organisation skall hänskjutas till domstolsutredningen. I motion Ju402 yrkas avslag på regeringsförslaget med hänvisning till det pågående utredningsarbetet.

Som har framgått i det föregående har försäkringsrätterna kommit in i en utveckling med växande balanser. Härtill kommer mycket stora rekryteringssvårigheter. Utskottet delar justitieministerns uppfattning att anledningen till rekryteringssvårigheterna står att finna i försäkringsrätternas snäva målområde och den relativt slutna och begränsade domarkarriären där. Försäkringsrätterna närmar sig nu en situation där det inte längre går att undvika att genom organisatoriska förändringar försöka förbättra rekryteringsläget. Utskottet kan bl.a. av den anledningen inte ställa sig bakom kravet på ytterligare granskning i domstolsutredningen. Härtill kommer som framgått ovan att försäkringsrätternas organisation varit föremål för utredning i särskild ordning. Även hänsynen till berörd personal talar starkt för att frågan inte bör hållas öppen längre. Utskottet kan således inte stödja motionskraven på ytterligare utredning m.m. och avstyrker alltså bifall till motionerna Ju402 och Ju404.

I denna del återstår det att ta ställning till om försäkringsrätterna skall integreras med kammarrätterna eller med länsrätterna.

Utskottet anser för sin del att övervägande skäl talar för kammarrättsalternativet. Utskottet grundar i likhet med justitieministern sin uppfattning på att det så länge försäkringsöverdomstolen kan bevilja ändringsdispens inte är befogat med prövning i mer än en underinstans. Också den organisationen ger den rättssökande möjlighet till sakprövning i två instanser. Härtill kommer som justitieministern anför att försäkringsrätterna har kammarrätterna som förebild i såväl organisatoriskt som processuellt hänseende. Behovet av kvalificerade föredragande kan också, som justitieministern anför, lättare tillgodoses inom kammarrätterna än inom länsrätterna. Utskottet kan således inte stödja länsrättsalternativet som förs fram i motion Ju411. Det i motionen i andra hand framförda yrkandet om hänvisning av organisationsfrågan till domstolsutredningen har utskottet redan ovan prövat i sak. Utskottet avstyrker bifall också till detta yrkande.

Utskottets ställningstaganden i det föregående innebär att utskottet godkänner de riktlinjer för en samordning av försäkringsrätterna med vissa kammarrätter som lagts fram i propositionen. Härigenom är yrkandet i motion Ju412 om överföring av försäkringsrätterna till kammarrättsorganisationen tillgodosett.

När det slutligen gäller yrkandena i motionerna Ju412 och Ju409 om en kammarrätt i Umeå vill utskottet först konstatera att avsikten är att försäkringsrätten för Norra Sverige, som är belägen i Umeå, skall bli kvar där men som en specialavdelning till kammarrätten i Sundsvall. Utskottet vill vidare hänvisa till att justitieministern i propositionen (s. 62) uttalat att det på längre sikt, när konsekvenserna av det första samordningssteget kan överblickas och när mera säkra prognoser om antalet socialförsäkringsmål och skattemål i framtiden kan göras, kan finnas skäl att närmare studera resultatet av integreringen och från då vunna erfarenheter överväga frågor om bl.a. kammarrätternas antal, lokalisering och domkretsar. Utskottet, som tidigare prövat och då inte avvisat tanken på att förlägga en kammarrätt till Umeå (se JuU 1987/88:29 s. 14), vill också erinra om att under uppbyggandet av kammarrättsorganisationen i början av 1970-talet två avdelningar av kammarrätten i Stockholm tjänstgjorde i Sundsvall. En liknande utveckling när det gäller den kammarrättsavdelning som vid omorganisationen förläggs till Umeå kan enligt utskottets mening bli aktuell i en framtid. Med dessa ord avstyrker utskottet bifall till här behandlade yrkandena i motionerna Ju412 och Ju409.

Utskottet vill mera allmänt tillägga att den omorganisation som förestår innebär stora påfrestningar för både den berörda personalen och de administrativa organen. Utskottet utgår dock ifrån att svårigheterna kan minimeras i ett gott samarbete mellan de berörda; inte minst de fackliga organisationerna och domstolsverket.

Medelsberäkningen

Regeringen föreslår ett ramanslag på drygt 67 milj. kr.

Regeringens förslag innebär att den under innevarande budgetår gjorda förstärkningen av anslaget med 3,5 milj. kr. kommer att utgå också nästa budgetår.

Den kraftiga måltillströmningen till försäkringsrätterna innebär en belastning på befintliga resurser. Samtidigt gör rekryteringsproblemen det svårt att utnyttja resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Utskottet anser att de åtgärder regeringen vidtagit är ändamålsenliga — utskottet tänker då främst på översynen av omprövningsreglerna och på den organisationsförändring som utskottet nyss ställt sig bakom — och utskottet anser det inte i det nu aktuella läget aktuellt att överväga resursförstärkningar. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsberäkning.

Regeringens förslag

I proposition 1989/90:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1990/91 till Utrustning till domstolar m.m. anvisa ett reservationsanslag på 33 000 000 kr. (punkt D 5, s. 83).

Utskottet

Medelsberäkningen

Utskottet godtar regeringens förslag till medelsberäkning.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag till domstolsverket*
att riksdagen till *Domstolsverket* för budgetåret 1990/91 anvisar ett ramanslag på 56 222 000 kr.,
2. beträffande *tekniska hjälpmedel i domstolsväsendet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju809 yrkande 13,
res. 1 (fp)
3. beträffande *delegering till domstolsbiträden*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Ju804 yrkande 3 och motion 1989/90:Ju809 yrkande 10,
res. 2 (fp)
4. beträffande *notariemeriteringen*
att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Ju405 lämnar utan erinran vad justitieministern anfört i proposition 1989/90:100 bilaga 4, s. 63—69,
res. 3 (m)
5. beträffande *antalet nämndemän i domför sammansättning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju401 och motion 1989/90:Ju703 i denna del,
res. 4 (m)
6. beträffande *mandattidens längd*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju703 i denna del,
res. 5 (m)
7. beträffande *principen för nämndemannaersättning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju716,
res. 6 (c)
8. beträffande *resurser till nämndemannaersättningar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju822 yrkande 7,
res. 7 (vpk)
9. beträffande *resurser till nämndemannautbildning m.m.*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju822 yrkandena 8 och 9,
res. 8 (vpk)

10. beträffande *säkerhetsal i Svea hovrätt*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju410,
res. 9 (mp)
11. beträffande *arvodet till vissa ledamöter i hyresnämnd*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju403,
12. beträffande *handläggningstiden i hyresnämnd m.m.*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju413,
13. beträffande *en parlamentarisk utredning m.m.*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Ju808 yrkande 36, motion
1988/89:Ju813 yrkande 1 och motion 1989/90:Ju803 yrkande 3,
14. beträffande *anslag till allmänna domstolarna*
att riksdagen till *Allmänna domstolarna m.m.* för budgetåret
1990/91 anvisar ett ramanslag på 1 368 779 000 kr.,
15. beträffande *handläggningstiden i skattemål*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ju714,
res. 10 (m, fp, c, mp)
16. beträffande *anslag till allmänna förvaltningsdomstolarna*
att riksdagen till *Allmänna förvaltningsdomstolarna* för budget-
året 1990/91 anvisar ett ramanslag på 416 324 000 kr.,
17. beträffande *försäkringsrätternas organisation*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Ju412 i denna
del och med avslag på motion 1989/90:Ju402 yrkande 1, motion
1989/90:Ju404 och motion 1989/90:Ju411 godkänner de riktlin-
jer för en samordning av försäkringsrätterna med vissa kammar-
rätter som justitieministern angett i propositionen,
res. 11 (fp, c)
res. 12 (m)
18. beträffande *en kammarrätt i Umeå*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Ju412 i denna del och
motion 1989/90:Ju409,
19. beträffande *anslag till försäkringsdomstolarna*
att riksdagen till *Försäkringsdomstolarna* för budgetåret 1990/91
anvisar ett ramanslag på 67 330 000 kr.,
20. beträffande *anslag till utrustning till domstolar m.m.*
att riksdagen till *Utrustning till domstolar m.m.* anvisar ett reser-
vationsanslag på 33 000 000 kr.

Stockholm den 20 mars 1990

På justitieutskottets vägnar

Britta Bjelle

Närvarande: Britta Bjelle (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Ulla-Britt Åbark (s), Birthe Sörestedt (s), Ingbritt Irhammar (c), Bengt-Ola Rytter (s), Göthe Knutson (m), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Björn Ericson (s), Göran Ericsson (m), Lars Sundin (fp), Anders Svärd (c),

Reservationer

1. Tekniska hjälpmedel i domstolsväsendet (mom. 2)

Britta Bjelle och Lars Sundin (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet kan" och på s. 4 slutar med "motion Ju809" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill först konstatera att det är självklart att det tar tid att genomföra så stora projekt som t.ex. datoriseringen av inskrivningsväsendet. Kritik kan knappast riktas mot tidsåtgången härvidlag. Utskottet anser emellertid att utvecklingen i andra hänseenden bör skyndas på. Detta gäller främst tillgången till utrustning för textbehandling. En allmän tillgång till sådan utrustning skulle verka kvalitetsbefrämjande på flera sätt och dessutom befria kanslipersonalen från vissa arbetsuppgifter med ett stort inslag av återkommande moment, t.ex. renskrivning av vissa standardiserade domar. Att arbetsplatsen är utrustad med modern och ändamålsenlig utrustning underlättar också med säkerhet rekryteringen. Det blir också lättare att uppfylla allmänhetens krav på service. Utskottet anser således att tillräckliga medel måste avsättas för införande av textbehandling och annan modern teknik och för följdin-
vesteringar bl.a. i utbildning för berörd personal. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *tekniska hjälpmedel i domstolsväsendet*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju809 yrkande
13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet
anfört.

2. Delegering till domstolsbiträden (mom. 3)

Britta Bjelle och Lars Sundin (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Mot den" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet förutsätter att erfarenheterna från pågående försöksverksamheter kommer att tas till vara i förnyelsearbetet inom domstolsväsendet. Utskottet vill också redan nu ge uttryck för sin uppfattning att det är dags att fortsätta på den inslagna vägen. Utskottet anser sålunda, i linje med vad som anförs i motionerna Ju405 och Ju809, att inte endast enstaka beslut bör kunna delegeras till biträdespersonal utan att sådan personal även bör kunna anförtros att på eget ansvar avgöra vissa enklare typer av mål och ärenden som t.ex. mål om äktenskaps-

skillnad. En försöksverksamhet med den här angivna inriktningen bör snarast inledas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *delegering till domstolsbiträden*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Ju804 yrkande 3 och motion 1989/90:Ju809 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Notariemeriteringen (mom. 4)

Göthe Knutson, Göran Ericsson och Birgit Henriksson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Utskottet kan" och på s. 6 slutar med "motion Ju405" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i motion Ju405 anser utskottet att frågan om tingsmeriteringens längd är för tidigt väckt. I princip hade behandlingen av hithörande frågor bort anstå till dess att domstolsutredningens arbete avslutats och det alltså stod klart hur domstolsväsendet i stort kommer att gestalta sig i framtiden. I det läge saken nu befinner sig vill utskottet emellertid, i linje med vad som anförs i motion Ju405, slå fast att regeringsförslaget om en avkortning av notariatiden inte kan godtas. Tingsmeriteringens betydelse kan nämligen, enligt utskottets uppfattning, inte överskattas. Genom den ges unga jurister en grundläggande skolning och erfarenhet av rättstillämpning och dömande verksamhet som är av stort värde oavsett om de senare kommer att verka i näringslivet, inom domstolsväsendet eller eljest inom offentlig förvaltning. Notariemeriteringen bör självfallet inte göras alltför kort, och utskottet finner den föreslagna möjligheten till utbytestjänstgöring hos åklagare, som innebär endast ett års tjänstgöring vid tingsrätt, särskilt olycklig. När det gäller notariemeriteringens längd och försöksverksamheten med utbytestjänstgöring hos åklagarmyndighet bör regeringens förslag alltså inte genomföras. I övrigt kan utskottet ansluta sig till förslaget.

Vad utskottet anfört med anledning av regeringsförslaget och motion Ju405 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *notariemeriteringen*

att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1989/90:Ju405 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Antalet nämndemän i domför sammansättning (mom. 5)

Göthe Knutson, Göran Ericsson och Birgit Henriksson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Denna fråga" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Från såväl allmänt demokratiska synpunkter som av rättssäkerhets-skäl är det angeläget att den i ett mål medverkande nämndemanna-gruppen har en så allsidig sammansättning och bred förankring i samhället som möjligt. Den minskning av antalet nämndemän från fem till normalt tre som genomfördes år 1983 har medfört att den önskvärda allsidigheten och bredden har försämrats inom den del av rättsskipningen, där tyngdpunkten i praktiken ligger i flertalet fall. Utskottet anser för sin del att de skäl som i 1983 års ärende anfördes för den nuvarande ordningen med fem nämndemän i mål om särskilt svåra brott med samma styrka talar för denna sammansättning även i övriga mål, där nämndemän medverkar. Utskottet vill sålunda förordna en återgång till den ordning som gällde före år 1983 då antalet nämndemän i tingsrätt var fem i alla mål där nämndemän deltog. Regeringen bör utarbeta och förelägga riksdagen ett förslag i detta syfte. Vad utskottet nu anför med anledning av här behandlade delar av motionerna Ju401 och Ju703 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. *beträffande antalet nämndemän i domför sammansättning*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju401 och motion 1989/90:Ju703 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Mandattidens längd (mom. 6)

Göthe Knutson, Göran Ericsson och Birgit Henriksson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "De farhågor" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Även om det alltså förefaller som om de farhågor om bristande erfarenhet m.m. som kommer till uttryck i motion Ju703 inte vinner stöd i den hittillsvarande utvecklingen anser utskottet att motionskravet är befogat. Utskottet anser det vara av väsentlig betydelse för rättssäkerheten att nämndemännen besitter tillräcklig erfarenhet av den dömande verksamheten — en erfarenhet som knappast hinner förvärvas på så kort tid som tre år. Regelsystemet bör vara anpassat till den ordning som eftersträvas, och det får inte vara en tillfällighet — beroende av t.ex. de väljande organens vilja till omval av nämndemän — om nämndemannagruppen inom sig bevarar nödvändig erfarenhet av domstolsarbetet. Utskottet vill alltså förordna en återgång till sexåriga mandatperioder, och regeringen bör snarast lägga fram ett förslag härom för riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande mandattidens längd*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju703 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

6. Principen för nämndemannaersättning (mom. 7)

1989/90:JuU24

Ingbritt Irhammar och Anders Svärd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet intar" och slutar med "motion Ju716" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att tiden nu är mogen för ett ersättningssystem som har som utgångspunkt att alla nämndemän ersätts lika. Arbetsinsatsen i domstolen är nämligen oberoende av vilken inkomst nämndemannen har i sitt ordinarie yrke, och även i detta sammanhang bör den allmänt vedertagna principen om lika lön för lika arbete gälla. Regeringen bör sålunda snarast för riksdagen redovisa ett nytt ersättningssystem som bygger på den av utskottet förordade principen om lika ersättning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *principen för nämndemannaersättning*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju716 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Resurser till nämndemannaersättningar (mom. 8)

Berith Eriksson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "När det" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att var och en som är valbar till nämndeman är skyldig att åta sig uppdraget. Utskottet anser för sin del det självklart att en nämndeman inte bör drabbas av inkomstförlust på grund av uppdraget. Annars finns det, som utskottet ser det, stor risk för bristande representativitet i nämndemannakåren. Principen för nämndemannaersättningen bör vara att arvodet skall motsvara sjukförsäkringsersättningen ökad med 10 %. För att möjliggöra en höjning av nämndemannaersättningen i linje med vad utskottet anfört bör anslås ytterligare 10 000 000 kr. för detta ändamål. Beloppet bör tillföras anslaget till domstolsverket.

dels att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *resurser till nämndemannaersättningar*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ju822 yrkande 7 till Domstolsverket utöver vad som skett under moment 1 ovan anvisar ytterligare 10 000 000 kr. för detta ändamål.

8. Resurser till nämndemannautbildning m.m. (mom. 9)

Berith Eriksson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet som" och slutar med "till dem" bort ha följande lydelse:

Detta är emellertid långt ifrån tillräckligt, och utskottet kan ställa sig bakom kravet i motion Ju822 på en ökad medelstillelning såväl till

utbildning av nämndemän inom domstolsväsendet som till Nämndemännens riksförbund. I förstnämnda hänseende anser utskottet att den förra året gjorda satsningen på fortbildning av nämndemän bör permanentas, och när det gäller medel till riksförbundet vill utskottet särskilt peka på den studieverksamhet som bedrivs i nämndemannaföreningarnas regi. Utskottet har också erfårit att riksförbundet brottas med stora ekonomiska svårigheter. I det läget måste det vara en uppgift för staten att säkerställa den utbildnings- och informationsverksamhet som bedrivs av riksförbundet. Utskottet anser i enlighet med kraven i motion Ju822 att ytterligare 1 600 000 kr. bör avsättas för utbildnings- och fortbildningsverksamhet bland nämndemän. Medlen bör fördelas med 1 500 000 kr. att användas inom domstolsväsendet och 100 000 kr. att användas inom riksförbundet. Medlen bör tillföras anslaget till domstolsverket.

dels att utskottets hemställan under moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *resurser till nämndemannautbildning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ju822 yrkandena 8 och 9 till Domstolsverket utöver vad som skett under moment 1 ovan anvisar ytterligare 1 600 000 kr. för detta ändamål.

9. Säkerhetssal i Svea hovrätt (mom. 10)

Kent Lundgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "motion Ju410" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan alltså konstatera att frågan om en säkerhetssal som uppfyller högt ställda säkerhetskrav redan är aktualiserad. Detta är emellertid av flera skäl inte tillräckligt. Utskottet anser det således tveksamt om *en* säkerhetssal kan täcka hela behovet inom regionen. Härtill kommer att det ur hovrättens synpunkt sett ter sig krångligt och på flera sätt orationellt att bli hänvisad till en säkerhetssal i Stockholms tingsrätt. Slutligen är hovrätten så trångbodd att ytterligare sessionssalar under alla omständigheter behövs. Mot den bakgrunden ter det sig naturligt att inrätta en säkerhetssal för hovrättens behov på Riddarholmen. Regeringen bör sålunda snarast låta påbörja projekteringen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *säkerhetssal i Svea hovrätt*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju410 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Handläggningstiden i skattemål (mom. 15)

1989/90:JuU24

Britta Bjelle (fp), Ingbritt Irhammar (c), Göthe Knutson (m), Göran Ericsson (m), Lars Sundin (fp), Anders Svärd (c), Kent Lundgren (mp) och Birgit Henriksson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "till motionen" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning krävs nu åtgärder för att radikalt minska handläggningstiden i skattemålen. Det kan väl i och för sig inte uteslutas att den pågående översynen av domstolsorganisationen och de planerade förändringarna i taxeringsförfarandet kan komma att leda till en förbättring i arbetsläget och till kortare handläggningstider. Detta är emellertid fråga om en utveckling på sikt som enligt utskottets mening knappast kan avvaktas. Utskottet anser sålunda tiden nu vara mogen att föreskriva en tidsfrist inom vilken taxeringsbesvär senast skall vara avgjorda. Denna tidsfrist bör enligt utskottets mening bestämmas så att beslut i länsrätten skall fattas senast andra året efter taxeringsåret. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i saken. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *handläggningstiden i skattemål*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju714 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Försäkringsrätternas organisation (mom. 17)

Britta Bjelle (fp), Ingbritt Irhammar (c), Lars Sundin (fp) och Anders Svärd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Som har" och på s. 17 slutar med "kammarrättsorganisationen tillgodosett" bort ha följande lydelse:

Som nämnts i det föregående innefattar domstolsutredningens uppdrag en översyn av domstolarnas organisation. I direktiven framhålls bl.a. att tyngdpunkten i rättskipningen skall ligga i första instans. Domstolsutredningen skall därför utreda om vissa måltyper, där den första domstolsprövningen nu sker i hovrätt eller kammarrätt, i stället kan handläggas av tingsrätt eller länsrätt som första domstolsinstans. En annan uppgift för utredningen är att se till att måltyperna är så ändamålsenligt fördelade mellan domstolsorganisationerna och domstolarna som möjligt.

Frågan om socialförsäkringsmålen undantas från utredningens arbete. Utskottet anser för sin del att den avgränsningen inte är ändamålsenlig. Det står ju redan klart att en integrering av försäkringsrätterna med de allmänna förvaltningsdomstolarna — något som utskottet i och för sig inte avvisar — skulle komma att få långtgående konsekvenser

för de senare i just sådana hänseenden som är föremål för överväganden i utredningen. Utskottet anser sålunda att frågan om försäkringsrätternas organisation bör hänvisas till domstolsutredningen.

I sammanhanget vill utskottet understryka att de långa väntetiderna för socialförsäkringsmålen gör att en lösning av organisationsfrågan brådskar. I avvaktan härpå bör det ankomma på regeringen att vidta åtgärder för att säkerställa verksamheten vid försäkringsrätterna.

Utskottets ställningstagande innebär sålunda att utskottet tillstyrker bifall till utredningskraven i motionerna Ju402 och Ju404 och, som en konsekvens härav, att utskottet avstyrker bifall dels såväl till regeringens förslag som till förslaget i motion Ju412 om överföring av försäkringsrätterna till kammarrättsorganisationen, dels till det i motion Ju411 framförda länsrättsalternativet.

Vad utskottet nu anfört med anledning av försäkringsrätternas organisation bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 17 bort ha följande lydelse:

17. *beträffande försäkringsrätternas organisation*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju402 yrkande 1 och motion 1989/90:Ju404 och med avslag på *dels* de i propositionen föreslagna riktlinjerna, *dels* motion 1988/89:Ju412 i denna del och motion 1989/90:Ju411 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Försäkringsrätternas organisation (mom. 17)

Göthe Knutson, Göran Ericsson och Birgit Henriksson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Som har" och på s. 17 slutar med "kammarrättsorganisationen tillgodosett" bort ha följande lydelse:

Som har framgått i det föregående har försäkringsrätterna kommit in i en utveckling med växande balanser. Härtill kommer mycket stora rekryteringssvårigheter. Utskottet delar justitieministerns uppfattning att anledningen till rekryteringssvårigheterna står att finna i försäkringsrätternas snäva målområde och den relativt snäva och begränsade domarkarriären där. Försäkringsrätterna närmar sig nu en situation där det inte längre går att undvika att genom organisatoriska förändringar försöka förbättra rekryteringsläget. Utskottet kan bl.a. av den anledningen inte ställa sig bakom kravet på ytterligare granskning i domstolsutredningen. Härtill kommer som framgått ovan att försäkringsrätternas organisation varit föremål för utredning i särskild ordning. Även hänsynen till berörd personal talar starkt för att frågan inte bör hållas öppen längre. Utskottet kan således inte stödja motionskraven på ytterligare utredning m.m. och avstyrker alltså bifall till motionerna Ju402 och Ju404.

I denna del återstår det att ta ställning till om försäkringsrätterna skall integreras med kammarrätterna eller med länsrätterna.

Enligt utskottets mening bör, som också föreslås i propositionen, försäkringsrätterna integreras med förvaltningsdomstolarna. Integreringen bör emellertid ske med länsrätterna och inte, som föreslås i propositionen, med kammarrätterna.

För utskottets ställningstagande talar flera skäl av såväl principiell som mer praktisk natur. Främst anser utskottet det viktigt att upprätthålla instansordningsprincipen. Prövningen i första instans bör sålunda ske i länsrätt och länsrättens beslut överprövas av kammarrätt. Kammarrättsorganisationen är för övrigt inte anpassad till handläggning i första instans, och sådan handläggning där skulle bli betydligt dyrare än i länsrätt. Härtill kommer att en integrering med kammarrätt nu och en senare ytterligare omorganisation som omfattar länsrätterna — ett alternativ som det lämnas öppet för i propositionen — skulle medföra nya svåra omställningar för berörd personal. Enligt utskottets mening bör den omorganisation som nu företas syfta till en permanent lösning för försäkringsrätternas del.

Utskottets ställningstagande innebär sålunda att utskottet tillstyrker bifall till det i motion Ju411 förordade länsrättsalternativet och, som en konsekvens härav, att utskottet avstyrker bifall såväl till regeringens förslag som till förslaget i motion Ju412 om överföring av försäkringsrätterna till kammarrättsorganisationen. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion Ju411 beträffande försäkringsrätternas organisation bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *försäkringsrätternas organisation*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Ju411 och med avslag på *dels* de i propositionen föreslagna riktlinjerna, *dels* motion 1988/89:Ju412 i denna del, motion 1989/90:Ju402 yrkande 1 och motion 1989/90:Ju404 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Handläggningstiden i hyresnämnd m.m. (mom. 12)

Göthe Knutson, Göran Ericsson och Birgit Henriksson (alla m) anför:

Vi delar uppfattningen i motionen att så långa handläggningstider som det var fråga om (nio månader från den första förhandlingen inför hyresnämnden till dess att avflyttning skedde) inte skall behöva accepteras. Tvärtom måste det vara möjligt att på ett snabbt och enkelt sätt bli av med en hyresgäst som bryter mot det ingångna hyresavtalet på väsentliga punkter. Vår slutsats blir att det krävs ändringar i hyreslagstiftningen. Vi återkommer här till i annat sammanhang.

